

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
TONIO MALLIA**

Seduta ta' l-20 ta' Ottubru, 2005

Citazzjoni Numru. 2011/1995/1

Patrick Bezzina u martu Mary Rose, bhala rappresentanti ta' binhom minuri Rowland Bezzina u b'digriet tal-25 ta' Ottubru, 1999, l-atti tal-kawza gew legittimizzati f'isem Rowland Bezzina *proprio*

vs

Il-Ministru tal-Edukazzjoni u Risorsi Umani, u d-Direttur Generali għad-Dipartiment tal-Edukazzjoni, u Anthony Fenech bhala Kap tal-Iskola Sekondarja Guze' Galea ta' Hal Qormi, għal kull interess li jista' jkollhom

Il-Qorti:

Rat ic-citazzjoni ppresentata mill-atturi fl-24 ta' Novembru, 1995, li *in forza tagħha*, wara li ppremettew illi:

Kopja Informali ta' Sentenza

Iben I-atturi Rowland Bezzina jattendi l-iskola Sekondarja Guze' Galea f'Hal Qormi, u, nhar it-18 ta' Frar, 1994, ghall-habta ta' nofsinhar, u waqt il-hin tal-lezzjonijiet, l-istess binhom kien involut f'incident fil-klassi tieghu li, a kawza tieghu, sofa griehi permanenti u gravi fl-ghajn il-leminija tieghu tali li tilef ghal kollox u b'mod irriversibbli l-vista minnha;

Għall-imsemmi incident, Rowland Bezzina ma kien jahti xejn;

Il-konvenuti huma responsabbi, fi gradi differenti, ghall-harsien tal-istudenti affidati fidejhom jew taht l-awtorita' tagħhom, ghall-inkolumita' tal-istess studenti, u ghazzamma kif jixraq tal-ambjenti skolastici b'mod tali li ma jkun hemm xejn li jista' jesponi lill-istudenti għal perikolu ta' korriġment;

Il-konvenuti, interpellati anke ufficjalment, naqsu li jagħmlu tajjeb għad-danni sofferti mill-atturi;

Talbu lill-konvenuti jghidu ghaliex din l-Onorabbli Qorti m'ghandhiex:

1. tiddikjarahom, jew lil min minnhom, responsabbi ghall-incident fuq imsemmi u ghall-konsegwenti danni permanenti u irriversibbli sofferti minn Rowland Bezzina bit-telfien tal-vista tieghu;
2. tillikwida, jekk mehtieg, bl-opra ta' perit minnha mahtur, id-danni hekk likwidati;
3. tikkundannahom, jew lil min minnhom, ghall-hlas lill-atturi tal-ammont ta' danni hekk likwidat.

Bl-ispejjez, inkluzi dawk tal-Protest Gudizzjarju tat-8 ta' Lulju, 1994, kontra l-konvenuti ngunti għas-subizzjoni.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenuti li *in forza* tagħha ecepew illi:

Kopja Informali ta' Sentenza

- (1) La I-Ministru ta' I-Edukazzjoni u Rizorsi Umani, la d-Direttur Generali għad-Dipartiment ta' I-Edukazzjoni u lanqas il-Kap ta' I-iskola Anthony Fenech m'huma l-legittimi kontraditturi f'din il-kawza u għandhom ilkoll jkunu liberati mill-osservanza tal-gudizzju.
- (2) Bla pregudizzju għas-suespost, id-Direttur Generali għad-Dipartiment ta' I-Edukazzjoni m'ghandu ebda htija ta' xi culpa *in eligendo*.
- (3) Bla pregudizzju għas-suespost, ic-citazzjoni odjerna hija nulla *stante* l-karenza ta' kawzali.
- (4) Dejjem bla pregudizzju għas-suespost, l-incident *in kwistjoni* ma gara bl-ebda mod minhabba nuqqas ta' harsien ta' I-istudenti. Fil-fatt, din kienet klassi normalment kwieta u thalliet fil-kustodja tal-Captain ta' I-iskola, haga li hi normalissima li ssir. Il-kaz kollu gara bi sfortuna.
- (5) Jsegwi għalhekk li t-talbiet attrici huma għal kollo infondati fil-fatt u fid-dritt u għalhekk għandhom jigu michuda. Il-konvenuti għalhekk m'ghandhom ihallsu ebda spejjeż.

Salv eccezzjonijiet ohra.

Rat id-dikjarazzjonijiet guramentati tal-partijiet;

Rat is-sentenza mogtija min din il-Qorti fil-15 ta' Mejju, 1998, li *in forza* tagħha, b'riferenza għal-ewwel eccezzjoni sollevata, ipprovdiet li tiddeciedi I-eccezzjoni *in disamina* flimkien mas-sentenza finali;

Rat id-digriet ta' din il-Qorti tat-23 ta' Marzu, 2000, li *in forza* tieghu gie mahtur bhala perit legali I-Avukat Dottor Mark Chetcuti, sabiex bl-assistenza tal-perit mediku Dr. Mario Tabone, jirrelata dwar il-fondatezza tad-domandi attrici wara li jiehu konjizzjoni tal-eccezzjonijiet tal-konvenuti, u sabiex jagħmel I-osservazzjonijiet kollha li għandhom x'jaqsmu mal-kaz;

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat l-inkartament u l-verbali tas-seduti mizmuma mill-perit legali;

Rat it-traskrizzjoni tax-xhieda mismugha mill-perit legali;

Rat ir-rapport ippresentat mill-perit legali fis-17 ta' Awissu, 2004, u minnu mahluf fl-udjenza tat-2 ta' Dicembru, 2004;

Rat ir-rapport ippresentat mill-perit mediku fis-17 ta' Awissu, 2004, u minnu mahluf fil-11 ta' Marzu, 2005;

Rat l-affidavits li tressqu bhala prova mill-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti esebiti;

Rat li l-kawza thalliet ghal-lum ghas-sentenza;

Ikkunsidrat;

Illi l-attur Rowland Bezzina matul l-1994 meta kien għad kċċu biss 13-il sena kien student regolari fl-iskola sekondarja Guze' Galea ta' Hal-Qormi. Il-gimgha 18 ta' Frar, 1994, huwa kien l-iskola bhas-soltu. Qabel il-kollazzjon ta' nofs inhar kċċu lezzjoni doppja tas-suggett tat-"*Technical Drawing*" mas-Sur Alex Vella, l-ghalliem tas-suggett imsemmi. Is-Sur Vella hareg mill-klassi qabel ma ghadda l-hin tal-lezzjoni; hu qal lit-tfal li kien sejjjer fissa-sala tal-istess skola biex jagħmel thejjijiet ghall-attività tal-*Prize Day*. X'hin telaq hu, il-klassi thalliet wahedha mingħajr supervisor. It-tfal baqghu fil-klassi sa ma sar il-hin biex johorgu. Meta daqqet il-qanpiena, xi tfal hargu jiddu mill-klassi u, bhala cajta, għalqu u zammew il-bieb magħluq minn barra. Min kien fadal fil-klassi, beda jimbutta l-bieb minn gewwa biex jifthuh. F'hin minnhom, tifel tal-klassi, certu Clint Refalo, resaq lura biex jiehu rankatura biex imur girja għal-bieb. L-attur Rowland Bezzina inserta kien fin-nofs, it-tifel l-ieħor laqtu u imbutah, u l-attur habat wiccu mal-hadida ta' l-istess bieb u wegga'. It-tifel, eventwalment, ittieħed l-isptar, izda, sfortunatament, huwa tilef għal-kollox ghajnejh tal-lemin. Hu ittieħed anke l-Ingilterra fejn sar sforz biex tigi salvata ghajnejh, imma kien kollox ta' xejn. L-attur,

eventwalment, kompla l-iskola, izda meta spicca mit-tghalim, ried jidhol suldat jew pulizija, izda ma giex accettat minhabba s-sitwazzjoni medika tieghu, u *cioe'*, li ma setghax jara minn ghajn wahda.

It-tifel u l-genituri tieghu qed imputaw ir-responsabilita' fuq l-awtoritajiet governattivi talli dawn naqsu li jipprovdu supervizzjoni jew attenzjoni bizzej jed biex jiprotegu l-inkolumita' tat-tfal.

Kif jghidu l-atturi fin-nota ta' sottomissionijiet li resqu fi stat bikri tal-kawza, il-bazi tal-azjoni tagħhom mhux dik ta' htija akwiljana, imma dik tal-htija naxxenti minn inadempiment kontrattwali li l-awtorita' qegħda tigi addossata biha bhala li ma pprevenitx li javvera ruhu l-incident li fih indarab b'mod permanenti l-attur. Fil-ligi hemm differenza netta bejn il-colpa akwiljana u dik kontrattwali, u kif jispjega t-Torrente *"Manuale di Diritto Privato"* (Guiffre' Edit. 9° Ediz.,) f'pagina 649,

"La rilevanza pratica della distinzione tra i due tipi di responsabilita' riguarda innanzitutto l'onere della prova: nella responsabilita' contrattuale all'attore e' sufficiente provare il suo credito e la scadenza dell'obbligazione; e' il debitore che, se vuole giustificarsi, ha l'onere di dimostrare di non aver potuto adempiere per una causa a lui non imputabile (art. 1218). Nella responsabilita' extracontrattuale, invece, e' l'attore che ha l'onere di provare non soltanto che la condotta del convenuto gli ha causato un danno, ma anche che si tratta di un comportamento tenuto con colpa o, peggio, con dolo (a meno che si tratti di un caso di responsabilita' aggravata o per fatto altrui).

Un esempio chiarira' la cosa. Se viaggio in tram, e, quindi, ho concluso un contratto di trasporto, e mi ferisco in un incidente, e' sufficiente che io provi di essermi trovato nel tram e di essere stato ferito. Se, invece, mentre passo per la strada, sono investito dal tram, ho l'onere di provare non soltanto l'incidente, ma anche il dolo o la colpa del vettore o dei suoi agenti".

Din il-Qorti taqbel u taccetta li f'kaz ta' skola hemm obbligu kontratwali fuq l-awtoritajiet li jiehdu hsieb it-tfal fdati taht il-kura taghhom *in loco parentes*.

Ma għandux ikun hemm dubbju illi l-awtoritajiet edukattivi għandhom responsabilita' ta' kura lejn l-istudenti, responsabilita' li toħrog bl-istess mod kif tirrizulta r-responsabilita' tal-genituri lejn uliedhom dment li dawn l-istudenti qegħdin taht ir-responsabilita' diretta tal-awtoritajiet edukattivi. Kif qal il-gurista Ros Davis fit-tattat “*The legal liability of schools for injury occurring outside the school grounds*”.

“I believe individuals should be personally responsible for their actions. I also believe that there is no such thing as true responsibility without a concurrent legal liability. The one provides the incentive for the other. It is the legal system, and the duties of care that they impose on all members of society, that provide the incentive for safe and responsible conduct. The fact that individuals face these liabilities is not a cause for angst, for through personal responsibility sprouts the freedom for all members of our society to live in safety, free from the risks of personal injury through the deliberate harm and casual carelessness of others.

Schools are legally responsible for the safety of school children in their care. They should be. Our children are the future of our society. They are the most precious and valuable things on the planet. We must care for them ‘carefully’. This is not only moral duty, but also a legal obligation.

Common Law impose a general duty of care on all persons to exercise ‘reasonable care’ to avoid acts or omissions (actions) that might foreseeably result in injury to others likely to be effected by those actions. What is or is not ‘reasonable care’ varies according to the magnitude of the risk and the gravity of the harm likely to occur, (The Council of the Shire of Wrong-v-Shirt (1979-80) 146 CLR 40, 47-48 per Mason J: See also the calculus adopted by

Judge Learned Hand in Conway -v- O'Brian (2nd Cir 1940) 111, F2d 611-612”.

Ma għandux ikun hemm ebda distinzjoni bejn il-kura li obbligat jippresta missier tajjeb tal-familja lejn uliedu minn l-istess kura li l-iskejjel għandhom jipprovdu lill-istudenti li jkunu fil-kura tagħhom. L-iskola qed tagixxi *in loco parentes* meta t-tfal qegħdin fil-kura tagħha.

Il-Qorti għamlet ricerka ta' xi gurisdizzjonijiet esteri, u sabet li, ftit jew wisq, il-posizzjoni hi li l-awtoritajiet ta' skola għandhom dover li jissalvagħwardjaw kontra kull hsara li jistgħu jgarbu t-tfal.

Hekk, per ezempju, hija l-posizzjoni fl-Australja.

Fil-kaz ta' “Jackson vs L.C.C. and Chappell” (1912), 28 T.L.R. 359, waqt li kuntrattur kien qiegħed jagħmel xi xogħolijiet ta' tiswija fi skola, f'kantuniera tal-playground ta' l-iskola kien thalla *truck* ta' ramel u gir u l-kap ta' l-iskola kien jaf b'dan l-istess *truck*. Peress li haseb li seta' kien perikoluz għas-subien fl-iskola, huwa cempel lill-kuntrattur biex iħidlu jneħħihi. Madankollu meta tifel wegħha f'ghajnejh wara li ntlaqat minn ponn ramel u gir li kien gie garat lejh minn tifel iehor, kemm l-awtoritajiet ta' l-iskola kif ukoll il-kuntrattur kienu gew ikkundannati għar-rizarciment tad-danni kagħunati lit-tifel li kien wegħha'.

Fil-kaz ta' “Richards vs Victoria” (1969) l-attur kien student ta' sittax-il-sena li sofra feriti li kkagħunawlu paralizi spastika – *spastic paralysis* – fi glieda fil-klassi ma' tifel iehor ta' l-iskola. Il-Qorti Suprema ta' Victoria fl-Australja kkundannat lill-awtoritajiet ta' l-iskola minhabba negligenza, peress li l-ghalliem kien naqas milli jiehu l-passi meħtiega biex iwaqqaf il-glieda. Il-Prim' Imħallef Winneke f'dak il-kaz ippronunzja ruhu hekk:-

“The reason underlying the imposition of the duty would appear to be the need of a child of immature age for protection against the conduct of others, or indeed of himself, which may cause him injury coupled with the fact that, during school hours the child is beyond the control

and protection of his parent and is placed under the control of the schoolmaster who is in a position to exercise authority over him and afford him, in the exercise of reasonable care, protection from injury".

Fl-Ingilterra ukoll, jinghad f'Charlesworth & Percy "On Negligence" (Sweet & Maxwell, 9th Edit.) f'pagina 594, li huwa dover tal-iskola "to take such care of his pupils as a reasonable careful father would take of the children of the family".

Fl-Italja hekk tidher li hi wkoll is-sitwazzjoni tant li I-Corte di Cassazione f'sentenza tal-22 ta' Ottubru, 1965 (kaz numru 2202) qalet hekk a propositu.

"La responsabilita' dei genitori e dei precettori per il fatto dannoso commesso dal minore e' fondata sulla colpa e precisamente sulla violazione di quel dovere di vigilanza che, prima ancora che nell'art. 2048 codice civile, trova la sua fonte in altre norme dello stesso codice: e cioe', per i genitori, nel dovere ad essi imposto dall'art. 147, di educare ed istruire la prole, che comprende, nel suo lato senso, anche l'obbligo della sorveglianza; e per i precettori nel medesimo obbligo ad essi trasferito e da essi contrattualmente assunto nel momento in cui gli allievi sono stati ad essi affidati.

E', questo dell'educazione e della sorveglianza, un obbligo stabilito prima ancora che nell' interesse dei terzi estranei, nell'interesse dello stesso minore, che deve essere sorvegliato non solo perche' non cagioni danno a se stesso, ma anche' perche' non cagioni danni ad altri, incorrendo nella relativa responsabilita'".

L-awtur David Brieley, konsulent mal-*Professional Association of Teachers* fl-Ingilterra, fil-ktieb tieghu "*Health and Safety in Schools (Chapman Publishing, 1991)* jghid, f'pagina 3, li "*Governors have a general responsibility for the conduct of the school, and this includes responsibility for seeing that there is an adequate system of supervision at all times when the pupils are on the school premises*".

F'decizjoni aktar ricienti, "Commonwealth vs Introvigne" (1982), il-High Court ta' Awstralja kellha quddiema kaz ta' tifel ta' l-iskola ta' hmistax-il sena li kien qieghed jiccajta fil-grounds tal-iskola qabel ma bdew il-lezzjonijiet ta' l-iskola.

Wiehed wara l-iehor, it-tfal bdew jiddendlu mal-habel tat-tlugh ta' bandiera marbut ma' l-arblu tal-bandiera u jitbandlu fl-arja. Waqt li tifel iehor kien qieghed hekk jitbandal, inqalghet minn postha t-'truck' cioe' l-galletta ossija rota solida li s-soltu tkun fil-quccata ta' l-arblu ghall-issar tal-bandiera, li bit-tarjola magħha miksija bir-ram kienet tizen xi seba' kilogrammi, u din waqghet fuq ras l-attur li spicca ferut serjament. Is-sorveljanza dakinhar kien fdata lil ghalliem wiehed ghaliex f'dak il-hin kien qegħda ssir laqgħa tal-bqija ta' l-istaff fl-iskola. L-awtoritajiet ta' l-iskola gew ikkundannati jħallsu d-danni sofferti mill-attur. Fi kliem Judge Mason:-

"There should have been provision for proper supervision of the pupils in the school ground during the period preceding the commencement of instruction. In ordinary circumstances, supervision at that time was provided by members of the teaching staff ranging in number from five to twenty. This provides some measure of what was considered to be appropriate, it being notorious that school pupils in large numbers, if left to their own devices in a recreation area, will on occasions engage in activities involving some risk of personal injury."

A school authority owes to its pupil a duty to ensure that reasonable care is taken to them whilst they are on the school premises during hours when the school is open for attendance.

There are strong reasons for saying that it is appropriate that a school authority comes under a duty to ensure that reasonable care is taken of pupils attending the school. This was the view expressed by Kitto J. in Ramsay vs Larsen (1964) 111 CLR, at p 28. The immaturity and inexperience of the pupils and their propensity for mischief

suggest that there should be a special responsibility on a school authority to care for their safety..."

Aktar u aktar dan il-principju għandu japplika meta t-tfal kien fil-klassi, u thallew wahedhom f'hin li suppost kellhom lezzjoni.

Hawn Malta, kaz li jisbah il-meritu ta' din il-kawza, hija l-kawza "Cassar vs Ministru tal-Intern et", decisa min din il-Qorti fis-17 ta' Marzu, 2004, fejn din il-Qorti sabet lill-awtoritajiet responsabqli għad-danni li sofra tifel meta wegħha barra l-iskola qabel ma bdew il-lezzjonijiet. F'dik is-sentenza intqal hekk:

"Fit-tfassil tar-ragjonament tieghu l-perit legali josserva illi fl-ordinament guridiku tagħna ma tezisti l-ebda disposizzjoni tal-ligi li tirregola ad hoc ir-responsabilita' ta' l-Awtoritajiet, edukattivi u mhumiex, u wieħed ikollu jirriki għan-normi generali in subjecta materja traccjati fil-ligi komuni, ossija fil-Kodici Civili;

Dan huwa minnu billi fir-rigward il-ligijiet tagħna sal-prezent ma aggornawx ruhhom ma' l-izvilupp legislattiv ta' gurisdizzjoni ohra. Pero', kif drabi ohra gie ritenut, "ir-responsabilita' amministrattiva f'Malta, ghalkemm tifforma parti mid-dritt pubbliku, kienet ukoll regolata minn dawk il-provvedimenti fid-dritt privat u cioe' fid-dritt ordinarju li kienu applikabbi ghac-cittadin privat sakemm il-ligi ma kinitx specifikament tezenta lill-amministrazzjoni pubblika minn tali responsabilita'" – "Elmo Insurance Services Ltd nomine – vs – PC 537 Joseph Micallef u Kummissarju tal-Pulizija", Appell 5 ta' Ottubru, 2001;

Issokta għalhekk jigi osservat f'din l-istess sentenza bhala preambulari għas-silta appena espressa illi l-Istat, f-sistema tagħna, jista' f'ċirkostanzi kongruwi jkun ukoll responsabqli wahdu jew flimkien ma' l-impiegati tieghu għad-danni. "Dan proprju bhala konsegwenza ta' mal amministrazzjoni provata jew inadegwatezza amministrattiva li tkun tammonta għal traskuragni, negligenza jew inosservanza ta' dawk in-normi li l-amministrazzjoni xierqa ta' hwejjeg pubblici kienet

tissuggerixxi u li n-nuqqas ta' tharis taghhom seta' jkun il-kawza ta' dannu lic-cittadin."

Hekk kif min ihaddem għandu obbligu li jipprovd i *a safe system of work* ghall-impiegati tieghu, u d-dmir li jipprovd sorveljanza adegwata sabiex l-ambjent tax-xogħol ma jkunx konducenti għal-kwalunkwe forma ta' incident li jippreġudika lill-impiegati tieghu (ara "Cini vs Wells" decisa min din il-Qorti fid-29 ta' Mejju, 2001, u "Slack vs Elektra Ltd", decisa min din il-Qorti fl-20 ta' Frar, 2003), u hekk ukoll kif l-awtoritajiet li jkollhom taħt ir-responsabilità tagħhom *playground* għal-uzu tat-tfal, iridu jipprovd i *a safe system of play* u monitoragg adegwat (ara "Fenech vs Kunsill Lokali ta' Haz-Zebbug et", decisa min din il-Qorti fil-21 ta' Ottubru, 2004), hekk f'kaz ta' skola, dawk kollha li jezercitaw funżjoni edukattiva għandhom fost l-*iprem dover* dak ta' vigilanza u tas-sorveljanza tat-tfal li t-tutela tagħhom tkun giet fdata lilhom. F'dan il-kaz, l-awtoritajiet edukattivi naqsu b'mod lampanti minn dan l-obbligu.

Gie osservat a *propositu* mill-Corte di Cassazione fl-Italja b'sentenza tas-7 ta' Novembru, 2000 (kaz numru 14448) illi:

"l'amministrazione scolastica e' direttamente responsabile, in virtu del rapporto del collegamento organico con essa del personale dipendente, del danno che sia cagionato al minore nel tempo in cui e' sottoposto alla vigilanza del detto personale. L'onere probatorio del danneggiato, in tale ipotesi, si esaurisce nella dimostrazione che il fatto si e' verificato nel tempo in cui il minore e' affidato alla scuola, essendo cioe' sufficiente a rendere operante la presunzione di colpa per inosservanza dell'obbligo di sorveglianza, mentre spetta all'amministrazione scolastica la prova liberatoria che e' stata esercitata la sorveglianza sugli allievi con una diligenza idonea ad impedire il fatto".

F'dan il-kaz, din il-prova da parti tal-amministrazzjoni tal-iskola ma saretx.

Għar-rigward tat-tifel innifsu, il-Qorti taqbel mal-perit legali li hu ma kkontribuwiex ghall-incident.

Il-partecipazzjoni ta' Roland Bezzina f'dan l-incident ma jistax jissejjah tali li hu kkontribwixxa ghall-incident. Ma jirrizultax ezatt x'kien qed jagħmel mal-bieb, *cioe'* hux jipprova jifθu (kif haseb Clint Refalo) jew jipprovax jara min kien hemm fuq in-naha ta' barra (kif xehed hu stess). Li gara *pero'* jidher li Clint Refalo accidentalment laqtu meta mar b'salt fuq il-bieb u ma waqafx malajr bizzejjed. Ma jistax jingħad li Roland Bezzina b'xi mod ikkontribwixxa ghall-incident. Hu ma kien qed jagħmel xejn perikoluz u kienet l-azzjoni ta' Clint Refalo li mingħajr ebda prevedibilita *da parte* ta' Roland Bezzina kkaguna l-incident. L-operat ta' Clint Refalo mhux sindakabbli f'din il-kawza u għalhekk il-Qorti mhux ser tidhol fil-mertu tal-kontribuzzjoni tieghu fl-incident. Jibqa' l-fatt li l-agir ta' Roland Bezzina mill-provi *a dispozizzjoni* ma kienx fl-ebda hin imprudenti jew azzardat u għalhekk ma jistax jingħad li kkontribwixxa ghall-incident izda biss li safa l-vittma.

Il-Qorti ma taqbilx mal-perit legali fejn qal li l-Ministru tal-Edukazzjoni għandu jigi liberat mill-osservanza tal-gudizzju. Ir-responsabilita' ta' sorveljanza hija derivanti minn kuntratt li inħoloo malli l-istat fetah il-bibien tal-iskejjel tieghu għat-ġaqab. L-obbligu hu mixhut, primarjament, fuq l-awtoritajiet Governattivi li jipprovdu sistemi, mezzi u finanzi biex dan id-dover jigi adegwatamente onorat. Jidher li kien hemm nuqqasijiet *all along down the line*, u l-fatt li inkjesta interna ordnata mill-Ministru ma sabet htija f'hadd, juri li l-mentalita' minn fuq sa isfel ma kienetx wahda favur is-sahha u s-sigurta' tat-tfal li jattendu l-iskola. *Kwindi*, fil-fehma tal-Qorti r-responsabilita' tat-tlett konvenuti għandha tinxamm u titqies solidali.

Dwar id-danni reklamati, il-minuri kellu 13-il sena meta sehh l-incident. Il-perit legali adotta *multiplier* ta' 30 li l-Qorti tqies li hu ekwu fic-cirkustanzi, mehud kont tac-cirkustanzi varji tal-futur. Il-perit legali adotta qlegh anwali ta' Lm4000, li din il-Qorti, *pero'*, tqies li hi somma

ftit baxxa. Is-salarji għandhom propensita' li jizdiedu, u meta tqies li t-tifel kien imur tajjeb fl-iskola u imfahhar, ma jistax jigi eskluz li hu kien javvanza fil-karriera, anke fl-istess Forzi Armati jew fil-Korp tal-Pulizija, li magħhom it-tifel ittent li jidhol. Biex anke tagħmel tajjeb għar-rata tal-inflazzjoni, li wkoll dejjem tizdied, il-Qorti thoss li għandha timxi fuq qliegh *average* ta' Lm5,000 fis-sena.

Dwar id-dizabilita', l-attur tilef ghajn wahda, u dan in-nuqqas zgur li sejjer ittelef mill-prospetti sbieħ li kellu t-tifel qabel l-incident. Il-perit mediku irrelata li "*the industrial visual efficiency of the individual is 75%*", li jgib, allura, li t-telf globali ta' l-attur hu ta' 25%.

Għalhekk, il-kumpens dovut lill-attur għandu jigi kkalkulat hekk: Lm5,000x30x25% = Lm37,500.

Peress li l-kawza ilha sejra aktar min 10 snin, ma jidhirx li hu lok li jsir tnaqqis minhabba *l-lump sum payment* – ara l-applikazzjoni ta' dan il-principju fil-kawza "Turner vs Agius", decisa mill-Onorabbi Qorti tal-Appell fit-28 ta' Novembru, 2003.

B'riferenza għat-tielet eccezzjoni tal-konvenut, li c-citazzjoni hija nulla *stante l-karenza ta' kawzali*, l-Qorti tara li c-citazzjoni, min-naħha l-ohra, hi cara u titlob li r-responsabilita' ghall-incident u l-konsegwenzjali danni jigu mitfugha fuq il-konvenuti. Il-gurisprudenza tesīġi biss li mic-citazzjoni jirrizulta rapport, u n-nuqqas ta' kjarezza trid tkun ta' għamla u kwalita' tali li ccaħħad b'mod serju lill-konvenut mid-difisa tieghu (ara "Scicluna vs Xuereb", decisa mill-Onorabbi Qorti tal-Appell fit-22 ta' Mejju, 1967). F'dan il-kaz, dan il-pregjudizzju ma jirrizultax, u *kwindi* din l-eccezzjoni għandha tigi michuda.

Għaldaqstant, għar-ragunjeit premessi, tiddisponi mill-kawza billi tichad l-eccezzjonijiet tal-konvenut, tilqa' t-talbiet tal-attur, tiddikjara li l-konvenuti huma responsabbli *in solidum* ghall-incident li sehh fit-18 ta' Frar, 1994, li fih wegga' l-attur, u tikkundanna lill-konvenuti jħallsu *in solidum* bejniethom lill-attur is-somma ta' Lm37,500 (seba'

Kopja Informali ta' Sentenza

u tlettin elf u hames mitt Lira Maltin) *in linea* ta' danni, bli-
imghax legali mil-lum sal-pagament effettiv.

L-ispejjes tal-kawza jithallsu kollha mill-konvenuti *in solidum* bejniethom.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----